
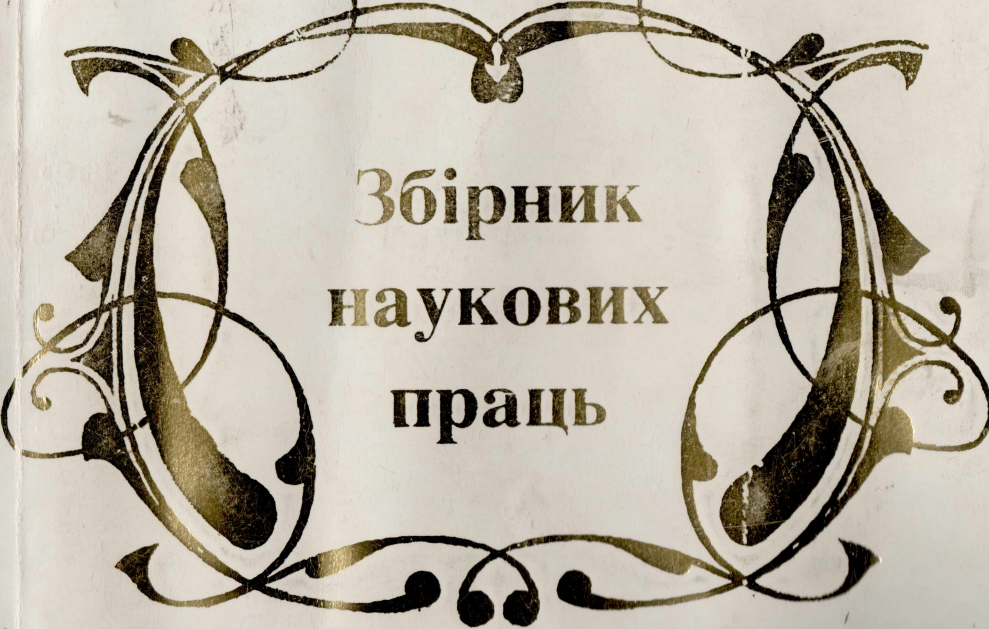
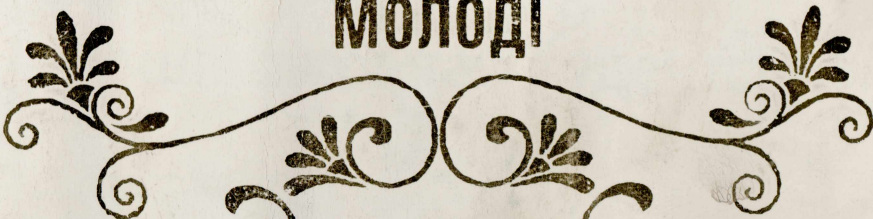

34.091.39(082)

0-45

**Особисто орієнтоване
навчання і виховання
учнівської та студентської
молоді**

**Збірник
наукових
праць**

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ В УРОЧНИЙ ТА ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Кучер С. Л.
м. Кривий Ріг

Сучасне наукове визначення "культури" людини перекликається з поняттям культури людства в цілому. "В широкому розумінні цього слова культурою вважають все, що має людина чи громада чи людей не від природи, а вже від власного розуму і власної творчості, як в царині матеріальній, так і в духовній..." - відзначає видатний український культурознавець Д. Антонович у вступі до курсу лекцій з української культури. З точки зору філософії, "культура (від лат. cultura - оброблення, виховання, освіта, шанування) - сукупність позабіологічних засобів і механізмів людської діяльності, необхідних для адаптації до природного середовища і регуляції суспільного життя" [1, с. 576]. Виходячи з такого визначення, культурною можна назвати будь-яку сучасну людину, хоча це означатиме скоріше цивілізованість, а не культурність.

Про культуру людини можна судити за такими якостями, як освіченість, професійність, духовність, а про рівень культурності - від міри цих людських досягнень. У педагогічних дослідженнях поряд з означенням "Художня культура особистості" нерідко зустрічається "естетична культура", при чому часто вони не диференціюються. З метою точного розмежування дефініцій необхідно звернутися до наукових джерел з філософії, естетики. Поняття "естетичне" і "художнє" в мистецтвознавчій літературі знаходять різне трактування, в тому числі і стосовно області особистої культури індивіда. Торшилова Є. М. розглядаючи різницю між естетичним і художнім, робить зауваження, що естетичні характеристики можуть бути властиві не тільки художнім творам, але й природнім феноменам, предметному середовищу, створеному людиною, в яких естетичне - значить гарне, прекрасне. В той же час художній образ ("створена друга реальність") не має бути "втіленням краси", його цінність - у його виразності, повнокровності, особистісній унікальності [3, с. 5-6]. В теорії естетики поняття "художність" охарактеризовано як властива мистецтву поетичність

[4,с.136]. "Художність, належачи до витвору людського духу, гармонізується з поетичністю споглядання - естетичного сприйняття природи і життя. Саме в художності криється перемога над стереотипом почуттів і мислення, а це, у свою чергу, є боротьбою і громадянським вчинком митця на захист ідеального" [4, с.137]. Естетична діяльність може бути позахудожньою, це не обов'язково діяльність в галузі мистецтва. "Мистецтво - це спеціалізована естетична діяльність. Вона існує для реалізації естетичних цінностей, максимально активізує естетичні переживання. Мистецтво концентровано виражає естетичне відношення до світу. На відміну від естетичного переживання, яке може бути присутнім в будь-якому виді діяльності і супроводжувати її, мистецтво моделює особливу реальність - художню, в якій естетичне освоєння світу замкнено в певну "рамку", відмежовано від доцільно-утилітарних видів діяльності"[1,с.631]. Естетичні знання формують естетичну свідомість особистості, що сприяє розвитку всього комплексу естетичних здібностей особистості. До структури естетичної свідомості входять: естетичне почуття, естетичний смак, естетичний ідеал, естетичні погляди і теорії. [4,с.54-63].

Повертаючись до означення "художньої культури особистості", необхідно відмітити неоднозначність і багатоваріантність цього терміну. Радугін, зокрема, зазначає, що художня культура особистості є своєрідним різновидом, певною домінантою її естетичної культури. В цьому тлумаченні художня культура людини практично прирівнюється художньому смаку - "естетично значимій властивості особистості, що формується і розвивається в процесі її спілкування з мистецтвом" [5,с.227].

В дослідженні художньої культури та естетичного розвитку особистості, здійсненому групою науковців (В.І.Мазепа, А.В.Азархін, В.П.Міхальов та ін.) знаходимо більш широкий погляд: "Художня культура особистості розвивається перш за все під дією мистецтва, але оцінюється не тільки здібністю людини до глибокого переживання мистецтва, але і ступінню впливу мистецтва на соціальну активність самої людини. Мистецтво формує гуманістичні ідеали і спонукає до їх практичної реалізації." [6,с.7]. Також автори зазначають, що "...необхідно розглядати формування естетичної культури особистості не тільки як результат іззовні спрямованого на неї виховного впливу, але перш за

все як детермінований суспільною закономірністю, умовами і способом життєдіяльності особистості процес її саморозвитку і самовиховання" [6, с.5]. Зязюн І.А. висловлює думку, що в сучасному розумінні задачі художньої культури в суспільстві формулюються як: духовний розвиток особистості, формування і задоволення її духовних потреб, збагачення її діяльності. В сучасній психолого-педагогічній науці значна кількість досліджень торкається проблем естетичного і художнього розвитку молодого покоління. Різних аспектів естетичного виховання школярів стосуються дослідження таких науковців: В.Г.Бутенко, О.М.Гавеля, А.В.Голізова, Л.С.Ентіс, Л.В.Котенко, Л.І.Косяк, О.А.Маленицька, О.О.Шевченко, Т.Я.Шпикалова. Суміжні з педагогікою психологічні проблеми розв'язуються у дослідженнях вітчизняних вчених О.І.Баришевої, Л.Т.Котляррової, В.С.Павлова, Я.В.Чеботової, С.К.Шандрука та ін. Помітно просунулась педагогічна наука в розробці проблем позашкільної художньої освіти і виховання, що підтверджують роботи авторів: В.Є.Берека, О.Д.Борисов, С.М.Букреева, К.М.Горбунова, Н.Т.Гурець, С.І.Орлов, В.А.Редіна, Н.М.Сас та ін. В той же час огляд джерел показав, що проблема формування художньої культури підлітків у позашкільних закладах безпосередньо не розроблялась у вітчизняній та зарубіжній науці. В результаті короткого огляду наукових джерел, що стосуються кола проблем естетичного розвитку особистості, можна зробити висновок, що культура художня характеризується в якості: сукупності процесів і явищ духовної практичної діяльності, яка створює, розповсюджує і опановує твори мистецтва та матеріальні предмети, що мають естетичну цінність (О.Рудницька); своєрідного різновиду і, в певному сенсі, як домінанта естетичної культури особистості; рівень художньої культури залежить від ступеня художньої освіченості, широти інтересів у сфері мистецтва, глибини його розуміння і розвинутої здібності до адекватної оцінки художніх достоїнств творів. І оскільки художнє начало представлено як в мистецтві, так і в матеріальному виробництві і в побуті, художня культура особистості виступає "важливим чинником організації і самого процесу матеріально-перетворюючої діяльності, всієї трудової практики (Радугін А.А.). Естетична ж культура являє собою дещо ширше і загальне поняття, що оформлюється у вигляді: педагогічно доцільних елементів, які можуть бути сформовані в умовах національної декоративно-

прикладної діяльності: естетичний смак, єдність знань, умінь і навичок конструктивної діяльності, знання і творче освоєння національних традицій (КотенкоЛ.В.); сформованих у людини естетичних знань, смаків, ідеалів, розвинених здібностей до естетичного сприймання явищ дійсності, творів мистецтва, потреби вносити і зберігати прекрасне в навколишньому світі (Дем'янчукО.Н.); розвинутих естетичних емоцій і почуттів, смаків, ідеалів, потреб, об'єктивності естетичної оцінки, творчої активності в різних видах життєдіяльності (МихайловаЛ.М.); представлених в єдності естетичних знань, переконань, почуттів, навичок і норм діяльності і поведінки (А.А.Радугін).

Значна кількість наукових досліджень галузі художньої культури в різних наукових сферах дає можливість зробити висновок про необхідність формування художньої культури особистості в ранньому віці, залучення до занять мистецтвом школярів, особливо підлітків. Естетичне виховання в широкому розумінні сприяє розвитку самосвідомості, гармонізує емоційну сферу дитини, розширює можливості спільної діяльності і спілкування однолітків. Потреба суспільства у свідомому громадянині-патріоті ставить перед освітою завдання близького ознайомлення дітей та молоді із духовною спадщиною свого народу, в якій художня культура є всеохоплюючою і визначальною царинною. У будь-якій сфері матеріального виробництва і духовної культури здатність оптимально та гармонійно розв'язувати проблеми життя залежить насамперед від розвитку специфіки образного мислення і емоційної чуйності людини. Людині необхідно розвивати свідомість до рівня потреб в естетичній та моральній самореалізації. Створення нового естетичного відношення через формування художньої культури учнів дає змогу прищеплювати кожному вихованцеві культуру праці й творчості, культуру співжиття.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Філософія: Справочник студента. - М.: АСТ, 2000. - 987 с.
- 2.Концепція національного виховання //Рідна школа. - 1995. - № 6. - С. 18-26.
- 3.ТоршиловаЕ.М. Эстетическое или художественное //Эстетическое воспитание. - 2001. - № 1. - С.4-9.
- 4.Естетика /Л.Т.Левчук, Д.Ю.Кучерюк, В.І.Панченко; За заг. ред. Л.Т.Левчук. - К.: Вища школа, 1997. - 399 с.
- 5.Эстетика /Под. ред. А.А.Радугина. - М.: Просвещение, 1998.
- 6.Художественная культура и эстетическое развитие личности / В.И.Мазепа, А.В.Азархин, В.П.Михалев и др.; отв. ред. В.И.Мазепа. - К.: Наукова думка, 1989. - 296с.